

OKUL KÜTÜPHANESİ PERSONELİNİN EĞİTİMİNDE KURAM VE UYGULAMA

Yrd. Doç. Dr. H. İnci ÖNAL(*)

GİRİŞ

Toplumsal gelişmenin gereksinimlerini aslına uygun olarak yanıtı "kuram" ve bu kuramın anlaşılmasını sağlayan "uygulama" birbirlerini sürekli etkileyerek yeni gelişimlere ve değişimlere yol açarlar. Kuram, uygulanınca her ikisi de birbirlerini geliştirmeye başlarlar. İnsan önce yaşamış ve sonra yaşadıklarının düşüncesini edinmiş olduğundan uygulamanın, kuramdan önce geldiği de düşünülür. Hangisinin önce geldiği tartışılmakla birlikte, temel olan: Uygulamanın kuramı zenginleştirirken, kuramın da uygulamayı güçlendirmesidir (Hançerlioğlu 1977 : 281, 345).

Kuram ve uygulama ilişkisini okul kütüphanesi personelinin eğitiminde inceleyen bu araştırmayı yaparken amacımız : Kuramsal gelişmeleri izleyerek ve Türkiye'deki uygulamaları ortaya çıkararak, okul kütüphanesi personelinin eğitim gereksinimlerini vurgulamaktır.

Çalışmamız için gereken araştırmalarda "betimleme yöntemi" kullanılmıştır. Mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkileri dikkate alınarak durumlar arasındaki etkileşim açıklanmaya çalışılmıştır. Yayın incelemesi yapılmıştır. Betimleme yöntemine uygun olarak; veri toplama tekniklerinden anket ve görüşme ile gerekli veriler toplanmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde; okul kütüphanesi örgütünde personel eğitimi için geliştirilen kuram ve uygulamalar incelenmiştir. İkinci bölümde; okul kütüphanesinde çalışan ve çalışacak personelin Türkiye'de nasıl eğitildiğini gösteren araştırmamız aktarılmıştır. Diğer bir deyişle, konunun Türkiye'deki kuram ve uygulaması ortaya çıkarılmıştır. 16 Temmuz 1990 - 3 Ağustos 1990 tarihleri arasında 11. Okul Kütüphaneciliği kursuna katılan 129 kişiye kurs başlangıcında

(*) Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Bölümü

ve bitiminde anket uygulanmıştır. Adı geçen bu kursa katılan, Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerinde çalışmakta olan okul kütüphanesi personeli ile Ağustos 1990'dan Şubat 1996'ya değin görüşmelerin yapılması ve bağlantıların sürdürülmesiyle verilen kursun etkileri saptanmıştır. Üçüncü bölümde; değerlendirmelerle sonuca varılmış, önerilerde bulunulmuştur.

1. OKUL KÜTÜPHANESİ ÖRGÜTÜNDE PERSONEL EĞİTİMİ İÇİN GELİŞTİRİLEN KURAM VE UYGULAMALAR

Düşünce alanındaki bilgi "kuram", eylemsel çabalar "uygulama" olarak tanımlanmaktadır (Hançerlioğlu 1977 : 344). Eğitim örgütlerini inceleyen çalışmalar kuramın uygulamayla en az üç yönden ilişkili olduğunu göstermektedir. Temel ilişkiler :

- 1- Kuramın uygulayıcı için kabul edilebilir olmasında;
- 2- Sorunların çözümü için genel yöntemin sağlanmasında;
- 3- Kuramın uygulama için rehberlik etmesinde toplanmaktadır

(Bursahoğlu 1994 : 29-31; Hoy ve Miskel 1991 : 28; Bursahoğlu 1991 : 57).

Kuram ve uygulamada kütüphanecilik eğitimi genel olarak okul kütüphaneciliğine yer vermektedir. Kütüphanecilik eğitiminden geçenlerden bazılarının okul kütüphanelerinde çalışmasıyla, bu konunun uzmanlık alanı olduğu görülmüştür. Okul kütüphaneciliği eğitimi genel kütüphanecilik eğitiminden ayıran en önemli nokta : Eğitim, öğretim teknikleri; ders programları geliştirme; çocukların ve gençlerin gelişim özellikleri; eğitim teknolojisi ve okul kütüphanesi hizmetleri gibi derslerin programa alınmasıdır. Kütüphanecilik eğitimi almış kişiler kadar, öğretmenler de bu konuya özel ilgi göstermektedirler (AASL ve AECT 1988 : 60; Herring 1988 : 15; Carroll 1981 : 140; Polette 1973 : 18).

Eğitim örgütünün önemli bir unsuru olan okul kütüphanesini geliştirme çabaları sürmektedir. Bu konuda :

- 1- International Federation of Library Associations and Institutions - IFLA (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu);
- 2- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü);
- 3- International Association of School Librarianship - IASL (Uluslararası Okul Kütüphaneciliği Derneği); ile diğer
- 4- Okul kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, eğitim ve araştırma konularında ulusal ve uluslararası düzeyde çalışan derneklerin üyelerince yapılan araştırmalar 1986'da tamamlanarak uygulanmıştır (Hannesdottir 1986 : 3-5).

Okul kütüphanecilerinin görev ve sorumluluklarının sürekli artması, eğitim ve öğretim gereksinimlerinin karşılanmasını zorunlu hale getirmiştir. Ülkelerin beklentileri; okulların türleri, yönetimi, öğretim programları; okul kütüphanelerinin hizmet düzeyi ve teknolojiyi kullanım imkanları farklı olduğundan, her ülkenin kendi şartlarına uygun olacak kuramı saptaması gerekmiştir. Uygulamalarını ortaya çıkartmıştır. Yukarıda sayılan derneklerin üyelerince yapılan araştırmalar ve 200'den fazla ülkenin okul kütüphanesi personelinin eğitim programları ile uygulamalarının incelenmesi elde edilen bulgulara temel dayanak olmuştur.

Okul kütüphanesi personelinin eğitimine yönelik kuram geliştirilirken, uygulamalar beklenirken :

- 1- Araştırmalar geçmişten günümüze değin incelenmiş;
- 2- Elde edilen bilgiyi bütünleştirmek üzere çalışmalar yapılmış;
- 3- Kuram hazırlanmış;
- 4- Kuram gerektiğinde gözden geçirilerek yapısal düzenlemeler sağlanmış;
- 5- İlgili grupları yönlendirmek amacıyla kuram tanıtılmış;
- 6- Kuramdan yararlanarak, uygulamacıların kendilerini olayların rasgeleliğinden kurtarmaları tavsiye edilmiştir (*).

Belirtilen çalışmalarla, 1995 yılında IFLA öncülüğünde UNESCO ile IASL tarafından ve ilgili dernek üyelerinin desteğiyle okul kütüphanesi personelinin eğitimine yönelik kuram geliştirilmiştir. Uygulanmak üzere ülkelere sunulmuştur. Okul kütüphanesi personeli terimiyle : Mesleki personel, teknik personel ve gönüllü kişiler ifade edilmektedir. Görev alanları ve sorumluluk düzeyleri farklı olan okul kütüphanesi personeli için geliştirilen eğitim programlarının temel unsurları Şekil 1'de gösterilmektedir.

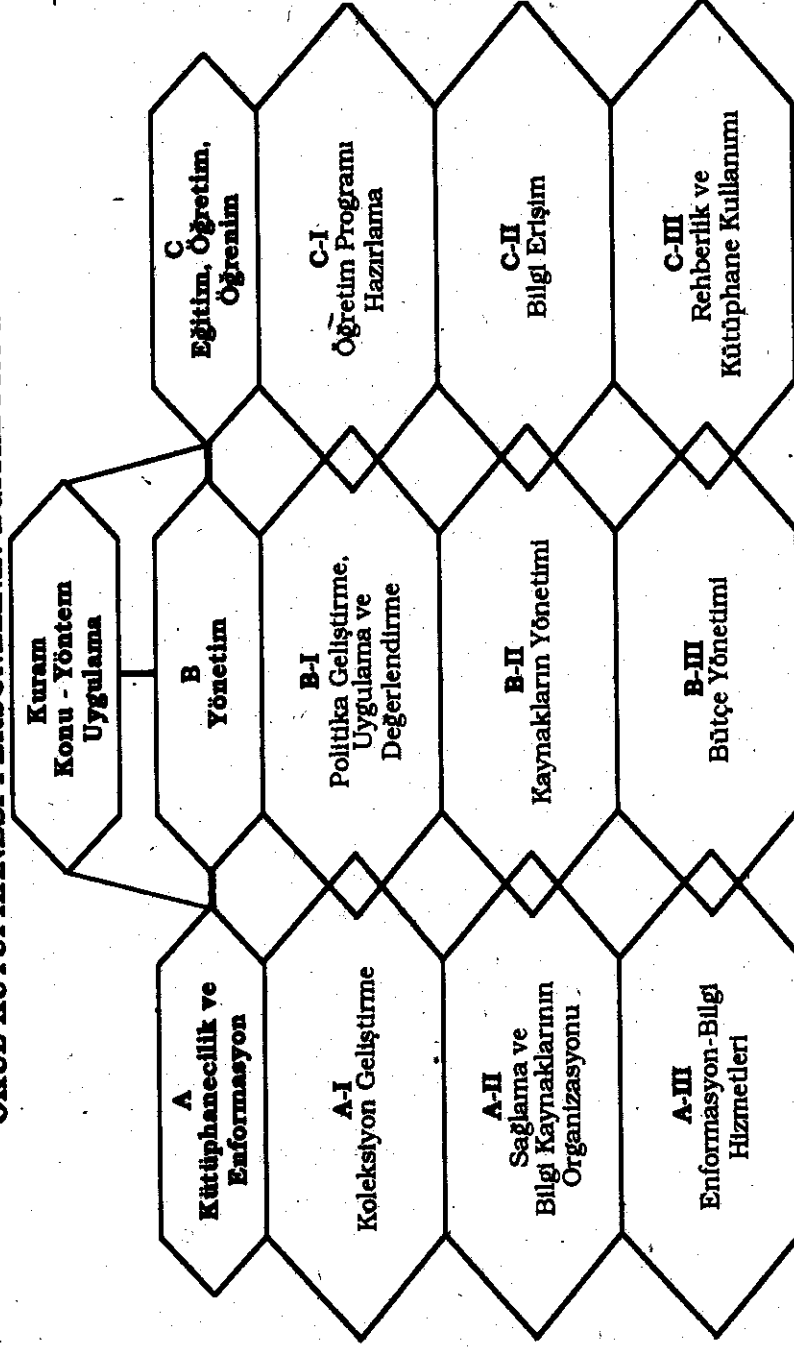
Kütüphanecilik eğitiminde "okul kütüphaneciliği", okul kütüphanelerinde çalışmak isteyenlere "mesleki eğitim" ve okul kütüphanelerinde çalışanlara "hizmetçi eğitim" düzeyindeki eğitim programlarında verilecek derslerin; bir başka deyişle Şekil 1'deki temel unsurların kapsamı aşağıda belirtilmektedir:

OKUL KÜTÜPHANESİ PERSONELİNİN EĞİTİM PROGRAMI

Okul kütüphanesi personelinin eğitimi, görev alanı ve sorumluluğu farklı düzeylerde olduğundan "eğitim programı"nın kapsamı : Programın işleyiş biçimini ve kullanım şeklini göstermeyi hedeflemektedir.

(*) IFLA'nın Okul Kütüphaneleri Bölümü'nün sorumlusu Dr. Paulette Bernhard ile 25 Ağustos 1995 tarihinde yapılan görüşmeyle bu bilgi elde edilmiştir.

OKUL KÜTÜPHANESİ PERSONELİNİN EĞİTİM PROGRAMI

(Hannesdottir 1995 : 15)

Okul Kütüphanesi Personelinin Eğitim Programı :

- 1- Kütüphaneci ve öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının ilgili bölümleri ile hizmetçi eğitim programlarını düzenleyen kurumlar için "yeni eğitim programını" kapsamaktadır. Okul kütüphanesi personeli yetiştirmek istenirse; bu program, ders programı şeklinde kullanılacaktır.
- 2- Okul kütüphanesi personelinin görevlerini kapsamaktadır. Belirtilen görevler yerine getirilmek istenirse, bu program okul kütüphanesi personelinin sahip olması gereken temel özellikleri gösteren rehber olarak kullanılacaktır.
- 3- Personelin bilgi gereksinimlerini kapsamaktadır. Bilgi gereksinimleri karşılanmak istenirse, bu programın her bir unsuruna gereksinim düzeyi (az - orta - yüksek şeklinde) eklenerek, anket veya liste olarak kullanılacaktır.

Her ülkenin eğitim sistemi, okul türü, öğretim programı ile program uygulama süresi, bulunduğu şartları, örgütsel yapısı, yönetim kuralları, maddi-manevi destek unsurları ve teknolojik imkanları farklı olduğundan temel unsurların kapsamı genel olarak belirtilmektedir. Ayrıntılı açıklamaların ülke şartlarına göre geliştirilmesi beklenmektedir.

A. KÜTÜPHANECİLİK VE ENFORMASYON

A-I. Koleksiyon Geliştirme

- a- Sağlama politikası hazırlama
- b- Bilgi kaynaklarını değerlendirme
- c- Bağışlar için kurallar geliştirme
- d- Bilgi kaynaklarının üretimi

A-II. Sağlama ve Bilgi Kaynaklarının Organizasyonu

- a- Sağlama yöntemleri ve teknik hizmetler
- b- Sınıflama
- c- Kataloqlama
- d- İndeksleme
- e- Kütüphane hizmetlerine yönelik otomasyon çalışmaları

A-III. Enformasyon - Bilgi Hizmetleri

- a- Bilgi gereksinimlerini saptama
- b- Enformasyon hizmetlerini planlama

- c- Bilgi kaynaklarının kullanımı
- d- Ödünç verme işlemleri
- e- Kütüphane türlerinin ve bilgi ağlarının hizmetleri
- f- Kütüphanelerarası işbirliği
- g- Teknoloji kullanımı ve gelişmeleri izleme

B. YÖNETİM

B-I. Politika Geliştirme, Uygulama ve Değerlendirme

- a- Politika geliştirme ve program hazırlama
- b- Amaç ve görevleri belirleme
- c- Amaçlara ulaşmak için çalışma yöntemleri saptama
- d- Güncel gelişmeleri ve istekleri izleme
- e- Değerlendirme
- f- Konuyla ilgili kanuni yaptırımları takip etme

B-II. Kaynakların Yönetimi

- a- Yönetim süreçlerini uygulama
- b- Denetleme
- c- Hizmet verilecek alanların düzenlenmesi ve kullanımı
- d- Bilgi kaynaklarının ve ilgili araçların korunması, bakımı
- e- Hizmetleri geliştirme

B-III. Bütçe Yönetimi

- a- Mali kaynakları sağlama
- b- Bütçe yönetimi
- c- Rapor hazırlama

C. EĞİTİM, ÖĞRETİM, ÖĞRENİM

C-I. Öğretim Programı Hazırlama

- a- Öğretim programı hazırlamada işbirliği
- b- Öğrenme ve öğretme kuramları, uygulamaları
- c- Öğretim programını zenginleştirme
- d- Gelişim psikolojisi, eğitim sosyolojisi ve davranış bilimleri

C-II. Bilgi Erişim

- a- Bilgi gereksinimlerini inceleme, çözümleme

b- Bilgi gereksinimlerini karşılama

c- Kullanıcı eğitimi

d- Kütüphane hizmetlerini geliştirme

C-III. Rehberlik ve Kütüphane Kullanımı

a- Rehberlik

b- Öğretmenlerle ve öğrencilerle işbirliği

c- Özel öğretim yöntemleri

d- Bilgisayar destekli öğretim programları

e- Kütüphanelerin ve kurumların tanıtımı, kullanımı

Günümüzde "Okul Kütüphanesi Personelinin Eğitim Programı" (Hannesdottir 1995: 18-31) sadece bir kuram olmaktan çıkmıştır. Bu programı birçok ülke kapsam, işleyiş, konu ve yöntem açısından kendi şartlarına göre geliştirip; uygulamaya başlamıştır (Janlert 1996: 20-21).

II. TÜRKİYE'DE OKUL KÜTÜPHANESİ PERSONELİNİN EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nde üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi yapılmaktadır. Sayılan üniversitelerin kütüphanecilik bölümlerinde "okul kütüphaneleri" dersleri verilmektedir.

Okul kütüphanelerinde çeşitli düzeylerde eğitim görmüş personel çalışmaktadır. Mesleki eğitimden geçenler çok az olmakla birlikte, genellikle mesleki eğitim görmemiş personel görev yapmaktadır. Eğitim düzeyine bakılmaksızın okul kütüphanelerinde çalışan personel için eğitim : Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Yayınlar Dairesi'nin Okul Kütüphaneleri Şubesi ile Hizmetçi Eğitim Dairesi tarafından birlikte gerçekleştirilmektedir. Her yıl bir ilde "okul kütüphaneciliği kursu" açılmaktadır. Yılda 100 kişiye kurs verilmesi düşünülmektedir. Kurslar 2 veya 3 hafta düzenlenmektedir. Valiliklere genelge gönderilerek, okul müdürlerinin kütüphanelerde görev yapanları kursa göndermesi istenmektedir. Kurstaki dersler: Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ve Kültür Bakanlığı'ndan görevlendirilen kişilerce verilmektedir. Kurslarda üniversite kütüphanecilik bölümlerinden görevlendirilen konu uzmanları da ders vermişlerdir.

Öğretim üyesi olarak katıldığımız okul kütüphaneciliği kurslarında ve sonrasında yaptığımız araştırmamız şu aşamalar dahilinde gerçekleştirilmiştir :

1. AŞAMA : Önceki kurslardan edinilen deneyimler ve kursa katılacakların bilgi gereksinimleri kursa başlamadan önce ortaya konmuştur. Beklentiler, gereksinimler ve okul kütüphanelerinin bulunduğu şartlar dikkate alınarak program hazırlanmıştır.

2. AŞAMA : Araştırma yaptığımız 11. Okul Kütüphaneciliği Kursu 16.7.1990 - 3.8.1990 tarihleri arasında Bursa'da gerçekleşmiştir. Katılan 129 kursiyere kurs başlangıcında kişisel özelliklerini ve bilgi düzeylerini ortaya çıkartacak "anket" uygulanmıştır.

Okul kütüphaneciliği kursuna ilkokul, ortaokul, lise, meslek lisesi, teknik ve endüstri meslek lisesi, ticaret lisesi, askeri lise, imam hatip lisesi, özel lise ve Anadolu lisesi olmak üzere çeşitli okul türlerinin kütüphanelerinde çalışanlar katılmıştır. Araştırma kapsamındaki 129 kursiyerin 72 (%55.8) si kadın, 57 (44.2) si erkektir. Kursiyerlerin 20 (%15.5) si 20-30 yaş grubunda; 63 (%48.8) ü 31-40 yaş grubunda; 41 (%31.8) i 41-50 yaş grubunda; 5 (%3.9) i 51 ve yukarısı yaş grubunda bulunmaktadır.

Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çorum, Çankırı, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Gümüşhane, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kocaeli, Kırklareli, Kırşehir, Kayseri, Konya, Malatya, Kahramanmaraş, Manisa, Muğla, Nevşehir, Ordu, Samsun, Sivas, Tokat, Uşak, Zonguldak, Batman, Kırıkkale olmak üzere 46 ilden ve onların ilçelerinden katılım olmuştur.

Eğitim düzeyine bakıldığında, 2 si kütüphaneci olmak üzere 21 kişi yüksek öğrenim görmüştür. Diğerleri ortaöğretim kurumlarından mezun olmuşlardır.

Okul kütüphaneciliği kursuna katılanların konuyla ilgili bilgi düzeylerini ortaya çıkartmak için "kütüphane işlemleri ve hizmetleri hakkında bildiklerinin neler olduğu" sorulmuştur. Kütüphanede hiç çalışmadığı halde kursa gönderilen 32 (%25) kişi gibi, genel olarak herkesin kurstan önceki bilgi düzeyi çok sınırlıdır. Hizmet vermeleri gerektiğinden, Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (Milli Eğitim Bakanlığı 1977) doğrultusunda ve kişisel gayretleriyle çalışmaktadırlar. Sadece, 2 si üniversite kütüphanecilik bölümü mezunu olan kütüphanecilerin konu ile ilgili bilgi ve çalışmaları vardır. Ancak; eğitim, öğretim, öğrenim konularında yeterli bilgi ve tecrübeleri olmadığını ifade etmişlerdir. Okul kütüphaneciliği kursundan önceki bilgi düzeyi Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1 : Okul Kütüphaneciliği Kursundan Önceki Bilgi Düzeyi

Kurstan Önce Bilinenler	Yanıtların Sayısı	(%)
Öğrenci işleri, sekreterlik, muhasebe gibi kütüphanecilik dışı işlerin yapılması	103	(80)
Kişisel değerlendirmelerle kütüphane işlemlerinin uygulanması	76	(59)
Kütüphanenin düzenlenmesi	67	(52)
Okuyucu isteklerinin karşılanması	65	(50)

3. AŞAMA : 11. Okul Kütüphaneciliği Kursunda gerçekleştirilen eğitim programında yer alan derslerin ve yapılan uygulamaların kapsamı aşağıda verilmiştir :

Okul Kütüphanelerinin Amaçları ve Hizmetleri : Okul kütüphaneleri tanımlanarak amaçları ve hizmetlerinin kapsamı açıklanmıştır. Eğitime ve gençlerin yetişmesine katkıları tartışılmıştır.

Okul Kütüphanelerini İlgilendiren Kanun, Yönetmelik ve Genelgeler : Türk Milli Eğitimine yön veren kanun, yönetmelik ve genelgelerin okul kütüphanelerinin çalışmasına etkileri açıklanmıştır.

Kataloglama ve Uygulaması : Kataloglama tanımlanmıştır. Katalogun amaçları, işlevleri, yararları ve türleri incelenmiştir. Kataloglama kuralları tanıtılarak Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları - 2'ye göre uygulamalar yapılmıştır.

Sınıflama ve Uygulaması : Sınıflama tanımlanmıştır. Sınıflamanın amaçları, işlevleri, yararları ve türleri incelenmiştir. Kullanılan en yaygın sınıflama sistemleri tanıtılarak, Dewey Önlü Sınıflama Sistemine göre uygulamalar yapılmıştır.

Yazısma Usul ve Teknikleri : Yapılacak yazışmalar için kompozisyon ve yazısma tekniği hakkında bilgi verilmiştir.

Kitap Kayıt, Demirbaş ve Demirbaştan Düşüm İşlemleri : "Demirbaş Kitap Kayıt Defteri" tanıtılarak kayıt tutulması, tutanak düzenlenmesi ve kayıttan düşüm işlemleri konusundaki kurallar açıklanmıştır. Kurallar ilgili defter üzerinde uygulanmıştır.

Ödünç Verme İşlemleri : Okuyucuların üye kaydı yapıldıktan sonra, ödünç verilecek eserlere yönelik yapılacak işlemler gösterilmiştir.

Kütüphanede Bulunan Gazete, Dergi ve Kitapların Cilt İşlemleri : Cilt yapımı ve özellikleri açıklanmıştır. Cilde gönderilecek eserler için seçim yapılması ve tutanak hazırlanması üzerinde durulmuştur.

Kütüphane İstatistiklerinin Tutulması: Kütüphane koleksiyonu, okunan kitap sayısı, görsel-ışitsel materyaller, okuyucu hizmetleri ve personelin özellikleri hakkında günlük, aylık ve yıllık olarak tutulması gereken istatistik çizelgelerinin nasıl hazırlanacağı belirtilmiştir.

Müracaat Hizmetleri: Müracaat bölümünün görevleri tanımlanmıştır. Başlıca müracaat eserleri tanıtılarak bu eserlerin kullanımına ilişkin temel bilgi kazandırılmıştır.

Kitap Seçimi ve Sağlanması: Kitap seçiminde yararlanılacak başlıca kaynakların neler olacağı gösterilmiştir. Yayın sağlama yolları tanıtılmıştır.

Üç haftalık eğitim programı ve uygulamalar sonucunda "Okul Kütüphaneciliği Kursu" tamamlanmıştır. Kurs bitiminde yapılan değerlendirme sınavında başarının yüksek olduğu görülmüştür. Kursiyerler başarı ile mezun olmuşlardır.

Verilen dersler doğrultusunda kütüphane işlemleri ve hizmetleri hakkında kursiyerlere tekrar anket uygulanmıştır. Okul kütüphaneciliği kursunda öğrenilen konular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2 : Okul Kütüphaneciliği Kursunda Öğrenilen Konular

Konular	Yanıtların Sayısı	(%)
Okul kütüphanelerinin amaçları ve hizmetleri	126	(98)
Okul kütüphanelerini ilgilendiren kanun, yönetmelik ve genelgeler	124	(96)
Kataloglama ve uygulaması	103	(80)
Sınıflama ve uygulaması	101	(78)
Yazışma usul ve teknikleri	90	(70)
Kitap kayıt, demirbaş ve demirbaştan düşüm işlemleri	85	(66)
Ödünç verme işlemleri	77	(60)
Kütüphanede bulunan gazete, dergi ve kitapların cilt işlemleri	74	(57)
Kütüphane istatistiklerinin tutulması	72	(56)
Müracaat hizmetleri	71	(55)
Kitap seçimi ve sağlanması	68	(53)

Üniversite mezunlarının başarı düzeyi diğerlerinden farklı değildir. Üniversite kütüphanecilik bölümü mezunu 2 kütüphaneci de diğer

kursiyerler gibi kursu tamamlamışlar ve sınavlarında başarılı olmuşlardır. 2 Kütüphanecinin başarı düzeyi diğerlerinden önemli derecede farklı bulunmamıştır. Bu durum, üniversite kütüphanecilik bölümü mezunları için kursun bilinenlerin tekrarı olmasından, bilgi düzeyine göre ayırım yapılmamasından ve gençlik, eğitim, öğretim, öğrenim gibi okul kütüphanecilerinin gereksinim duyacakları bilginin verilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Bulunulan yaş grubu, görev yapılan okul, il-ilçe ve cinsiyet başarıyı etkileyen önemli bir faktör olarak bulunmamıştır. Kursiyerlerini hepsi kursa ilgi göstermiş, derslere devam etmiş, başarılı olmuş ve araştırmamızı desteklemişlerdir.

4. AŞAMA : Araştırmamızın bu son aşamasında her kursiyerden "bizimle sürekli bağlantı kurarak, kursa ilişkin eleştirilerini ve çalışmalarını bildirmeleri" istenmiştir. Beklentilerimize yanıt veren 71 kütüphane personeliyle Ağustos 1990'dan Şubat 1996'ya değin görüşmeler ve yazışmalarla bağlantı sürdürülmüştür.

Okul Kütüphaneciliği Kursuna yönelik eleştiriler; olumlu yönde, özellikle "temel bilgi ve becerilerin kazandırılmış olmasında" toplanmaktadır. Bu kurstan geçip, okul kütüphanelerinde çalışanlar kütüphanecilik konusunda yeterince bilgili olduklarını iddia etmemektedirler. Ancak görevlerini daha bilgili, daha bilinçli yapabilecek duruma gelmelerinde kursun önemli katkıları olduğunu ifade etmektedirler. Güncel gelişmeler doğrultusunda, eğitimlerinin sürekli olmasını istemektedirler.

Üniversite kütüphanecilik bölümü mezunu 2 kütüphaneci sadece temel bilgi ve becerilerin kazandırılmasını değil; kütüphanecilik, eğitim ve okul kütüphanelerine ilişkin en son gelişmelerin aktarılmasını gerekli görmektedirler.

Elde ettiğimiz bilgiye göre okul kütüphanelerine ayrı bütçe sağlanamamaktadır. Koleksiyonda yetersizlikler görülmektedir. Her okulda hizmete elverişli ortamlar bulunamamaktadır. Daha iyi okuyucu hizmeti vermek istenmektedir. Kurstan geçmiş bir tek personelle hizmet verildiğinden, okul kütüphanelerinde çalışma yükü ağır olmaktadır. Bu zor şartlar altında; kütüphane personeli görevlerini seveyerek, isteyerek, eksiklikleri olsa bile yararlı olma amacıyla yapmaktadırlar.

III. DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Kütüphanecilik mesleğindeki ve eğitimdeki gelişmeler sonucunda "okul kütüphanelerinde personel" önemli bir role sahip olmuştur. Okul kütüphanelerinde çalışanlar ve çalışacaklar için geliştirilen

programların : "Eğitim - Öğretim konusunda bilgili; öğretim programları konusunda uzman; bilgi kaynaklarının seçimi, organizasyonu, kullanımı ve içeriği konusunda derinliğine bilgi sahibi; enformasyon-bilgi hizmetleri verebilen; kullanıcı eğitimi programlarında danışman; öğrenci ve gençlik psikolojisinden anlayan; iletişim yöntemlerini uygulayabilen; öğretmenlerin, öğrencilerin, yöneticilerin, velilerin ve toplumun desteğini sağlayabilen; sosyal ve kültürel etkinlikleri planlayabilen ve yönetim tekniklerine göre çalışan personeli yetiştirmesi beklenir.

Türkiye'de üniversite kütüphanecilik bölümü mezunlarının okul kütüphanelerinde çalışması henüz yaygınlaşmamıştır. Oysa ki "okul kütüphanesinde çalışmak" üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitiminden geçmekle birlikte, özel eğitimi de gerektirmektedir. Hem mesleki eğitim, hem de hizmetçi eğitim niteliğinde düzenlenen "Okul Kütüphaneciliği Kursu" katılanlara temel bilgi ve beceriler kazandırsa da, okul kütüphanelerinin sorunları ve yetersizlikleri personelin çalışmalarında büyük zorluklara yol açmaktadır. Türkiye'nin çeşitli illerinden büyük katılımı gerçekleştirilen 11. Okul Kütüphaneciliği Kursu ve onu takip eden 1990-1996 döneminde yaptığımız araştırmanın sonuçları okul kütüphaneciliği kursunun önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kısa da olsa, aldıkları temel eğitim kütüphane personeline çok yararlı olmaktadır. Ülkemizdeki her düzeyden okul kütüphanelerini ilgilendiren bu sonuçlar, bir gerçeği görmemizi sağlamaktadır. Bu gerçek: Kütüphanecilik ve eğitim bilimleri açısından büyük sorumluluklara sahip olan okul kütüphanesi personelinin sorumluluklarına eşdeğer eğitimden geçmemeleridir. Başarılı çalışmaları kadar, başarısızlıkları da söz konusudur. Mesleki bilgi eksiklikleri kişisel gayretlerle kapatılmaya çalışılmaktadır. Yardımcı personel olarak görev yapmaları daha uygun olurken birçok mesleki ve yönetsel sorumluluklarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Okul kütüphanelerinde çalışacak ve çalışmakta olan personelin yetiştirilmesi için önerimiz: IFLA, UNESCO, IASL ve ilgili dernek üyelerinin uluslararası deneyimleri sonucu hazırlanan "Okul Kütüphanesi Personelinin Eğitim Programı"ndan yararlanılarak hazırlanacak programların uygulanmasında toplanmaktadır. "Okul Kütüphanesi Personelinin Eğitim Programı"nda belirtilen konular dünyanın neresinde, hangi eğitim sisteminde olursa olsun, okul kütüphanecisinin sorumluluk alanlarının ne kadar geniş ve önemli olduğunu göstermektedir. Bu durumda güncel gelişmelerin izlenmesi ve uygulanması zorunlu olmaktadır.

Konuyla ilgili olarak üniversite kütüphanecilik bölümleri ve Milli Eğitim Bakanlığı birlikte çalışarak iki düzeyde program dü-

zenlemelidirler. Birinci düzeyde; kütüphanecilik bölümlerindeki öğrencilere okul kütüphaneciliğinin temel bilgi ve becerilerinin kazandırılmasına devam edilmelidir. Kütüphanecilik konusunda olduğu kadar eğitim, öğretim ve öğrenim konularındaki çağdaş gelişmeler aktarılmalıdır. Derslerin süresi ve kapsamı genişletilmelidir. Yüksek lisans eğitimi ve eğitim sertifikasının alınması teşvik edilmelidir. Okul kütüphaneciliği konusunda yetiyecek uzman personelin okul kütüphanelerinde çalışmalarını için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önlemler alınmalıdır. İkinci düzeyde; okul kütüphanelerinde çalışan personel yeniliklere uygun olarak geliştirilecek, hizmetçi eğitim programlarıyla yetiştirilmelidir. Uygulanmakta olan kurslar, üniversite kütüphanecilik bölümlerinin katkılarıyla daha verimli hale getirilmelidir. Ayrıca, okullarda ve okul kütüphanelerinde her düzeyden çalışanlar : Yönetici, öğretmen, kütüphaneci ve yardımcı personel için ayrı ayrı düzeylerde okul kütüphaneciliği eğitim programları düzenlenmelidir.

Okul kütüphanesi personelinin eğitim programını kuram olarak hazırlamak ve uygulamak için :

- 1 - Milli Eğitim Sisteminin incelenmesi;
- 2 - Ülkedeki okul kütüphanelerinin durumunun belirlenmesi;
- 3 - Uluslararası gelişmelerin izlenmesi;
- 4 - Gereksinimlerin saptanması;
- 5 - Kişilerin katılımına özendirilmesi;
- 6 - Maddi ve manevi imkanların değerlendirilmesi;
- 7 - İyi bir düzenlemeye gidilmesi;
- 8 - Zamanlamanın iyi yapılması;
- 9 - Etkin ve sistematik programlar uygulanması; ve
- 10- Nitelikli öğretim kadrosuyla çalışılması gerekir.

Eğitim programının kazandıracığı statü veya derecenin önceden bilinmesi kişilerin gayretini arttıracaktır.

Her alanda olduğu gibi okul kütüphaneciliğinde de kuramın uygulamayla bütünleşmesi kaynakların kullanımında ve hizmetlerin verilmesinde başarıya yol açacaktır.

Kaynakça

AASL ve AECT (American Association of School Librarians and Association for Educational Communications and Technology). 1988, *Information Power*. Chicago : American Library Association.

İnci Önal

- Bursalıođlu, Ziya., 1991, *Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama*. Ankara : PEGEM.
- Bursalıoğlu, Ziya., 1994, *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara : PEGEM.
- Carroll, Frances Laverne., 1981, *Recent Advances in School Librarianship*. Oxford : Pergamon Press.
- Hançerlioğlu, Orhan., 1977, *Felsefe Ansiklopedisi. Cilt 3*. İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Hannesdöttir, Sigrun Klara., 1986, *Guidelines for the Education and Training of School Librarians*. The Hague : IFLA Headquarters.
- Hannesdöttir, Sigrun Klara., 1995, *School Librarians : Guidelines for Competency Requirements*. The Hague : IFLA Headquarters.
- Herring, James E., 1988, *School Librarianship*. 2nd ed. London: Clive Bingley.
- Hoy, K. Waynek ve Cecil G. Miskel., 1991, *Educational Administration*. New York: Mc Graw Book Company.
- Janlert, Gunilla., 1996, "Reviews", *IASL Newsletter*, XXV, 1: 20-21.
- Milli Eğitim Bakanlığı., 1977, *Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği*. Ankara : Milli Eğitim Basımevi.
- Polette, Nancy., 1973, *In-Service : School Library / Media Workshops and Conferences*. Metuchen, N.J. : The Scarecrow Press. Inc.